

Filosofie aan het werk

Hoe filosofische klassiekers 'aan het werk' te zetten in de praktijk?

Erik de Haan

Veel managers, filosofen, en adviseurs worstelen met de vraag hoe je inzicht opgedaan uit filosofieboeken kunt leren door- of uitwerken in de eigen werkpraktijk. Filosofie In Bedrijf legde aan redactieleden en bevriende filosofen de vraag voor, welke teksten zij het liefst gebruiken in hun eigen beroepspraktijk, en hoe ze dan gebruik maken van die teksten. Met de binnengekomen reacties stellen we deze nieuwe column samen.

Om te beginnen een bijdrage van één van onze redactieleden.

Als ik filosofie lees ben ik vaak op zoek naar iets dat mij een hart onder de riem streekt en helpt, bijvoorbeeld in mijn werk als adviseur. Zo kom ik vaak uit bij filosofen die met overgave filosoferen en die leven zoals ze schrijven – filosofen dus die weinig afstand houden tussen hun boeken en hun eigen biografie. Hieronder noem ik twee teksten uit de vorige eeuw die in vele opzichten verschillen, al is er één belangrijke overeenkomst: beiden zien de strikte scheiding van subject en object als een kwaal en adviseren als middel tegen deze kwaal gedisciplineerd zelfonderzoek.

MICHEL FOUCAULT - *Breekbare vrijheid'*
Geschreven in de "milde" periode aan het eind van Foucaults leven: het boekje bevat een aantal artikelen uit Foucaults laatste levensjaar. Vooral

het stuk over Zelftechnieken, dat een soort voorzetting van de *Geschiedenis van de sexualiteit* met andere middelen is, spreekt mij erg aan. Net als Nussbaum met "het goede leven" (in dat prachtige boek *The fragility of goodness*) toont Foucault aan dat vrijheid niet het ontbreken van onderdrukking is, maar een kwaliteit die van moment tot moment "verdiend" moet worden. Vrijheid heeft voordurende aandacht nodig, middels "vrijheidstechnieken". Deze technieken beslaan volgens Foucault een breed spectrum, van ondergaan tot onderdrukken, want vrij zijn is bij hem herzelfde als politiek handelen.

Ik ontleen aan dit boek één van mijn favoriete adviseursdefinities, een definitie die terugaat op Plato: *Adviseurs zijn mensen die ervoor zorgen dat anderen voor zichzelf zorgen.*

SRI RAMANA MAHARSHI - *Be as you are'*
Dit boekje is geschreven door, of althans opgetekend uit de mond van, één van de belangrijkste denkers uit het Oosten. Sri Ramana's verdienste is voor mij dat hij de scheiding tussen kennis en gekende tot in uiterste consequentie doordenkt en doorprikt: hij spreekt van een "subject-object-illusie" die ons ons ware zelf – dat volmaakt is, gemeenschappelijk en universeel – verborgen houdt. Veel lijden komt voort uit het vasthouden aan die subject-object-illusie en daardoor de on-

NOTEN

1. Samengesteld door Niels Helsloot en Annemie Halsema, 1995, Boom/Parrésia.
2. Samengesteld door David Godman, Penguin Books, 1985.

mogelijkheid om iets echt te begrijpen. Sri Rama-na komt met een prachtige metaoor van het leven in de cinema, waarin we ons laten betoveren door de bewegende beeldjes op het doek, terwijl we het enige echte dat er daar te zien is: het doek zelf, niet meer kunnen zien. Wanneer kunnen we het doek wel zien? Als we ook afscheid durven nemen van de kenner: van onszelf, ons ego dat alles probeert te vatten en te beoordelen.

Ook in dit boek vond ik een prachtige adviseurs-definitie – over de guru, die in Sri Ramani's Zuid-Indiase taal "jnani" heet: *Net zoals je mensen hebt wiens professie het is om hindoe's te rouwen tegen beloning, zo doen ook jnani's dingen voor anderen met onthechting, zonder er zelf erg door geraakt te worden. De jnani built met hen die huilen, lacht met hen die lachen, speelt met speelse mensen en zingt met zingende mensen, maat houdend met hun lied.* In onze eigen filosofische traditie zou zo'n definitie misschien "cynisch" heten. Toch kan enige waarheid haar niet onthouden worden.

Hoe dergelijke boeken toe te passen in het werken met collega's, studenten, klanten? En tot welke effecten leidt dat? De beide boeken die ik hier noem zijn tamelijk dun, maar toch stel ik nooit voor om ze te lezen in een groep. Daar gaat voor mij een grote verplichting vanuit, bovendien leidt het tot weinig effectief ontzag voor de teksten en "wat de auteur toch bedoeld heeft". Liever probeer ik op mijn beurt anderen te inspireren met definities, gedachten, en levensinstellingen ontleend aan die boeken – soms leidt dat anderen later spontaan het boek zelf erbij zoeken... De effecten van deze aanpak kunnen heel groot zijn: een goede definitie van adviseren, of een originele metafoor die de spijker op zijn kop slaat, kan verdomd lang blijven hangen!

Erik de Haan is organisatieadviseur bij De Galan & Voigt.